Nr 29

Justitieutskottets betänkande i anledning av motion om förbättrade radiokommunikationer inom fjällvärlden.

Motionen

I motionen 1973:167 av herrar Clarkson (m) och Nilsson i Agnäs (m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder för förbättrade radiokommunikationer i fjällvärlden i enlighet med motionens innehåll.

I motionen påpekas att den ökade turismen i fjällvärlden ställer allt högre krav på en effektiv nödradiofunktion. Enligt motionärerna skulle avsevärda fördelar kunna uppnås om man för fjällvärlden fastställde samma frekvenser som används till sjöss, nämligen 16 för allmän trafik och 11 A för nödtrafik. Sålunda skulle bärbara radiosändare vinna ökad användning och fjällräddningen härigenom kunna etablera kontakt med de nödställda. Vidare skulle nödmottagare och nödsändare kunna uppsättas på samma sätt som har skett i Stockholms skärgård. Slutligen skulle radio på hotell och fjällstationer medföra en minskning av antalet onödiga fjällräddningspådrag.

Gällande ordning

Bestämmelser om innehav och användning av radiosändare här i landet finns i radiolagen (1966:755) och i den med stöd härav utfärdade kungörelsen (1967:446) om radiosändare, vilka såvitt nu är av intresse innehåller följande. Annan än statlig myndighet får inneha eller använda radiosändare endast efter särskilt tillstånd av televerket. Beträffande sändare av visst angivet slag kan televerket meddela generellt tillstånd. Statliga myndigheter är ej underkastade något motsvarande tillståndstvång men när det gäller sändare, som ej är avsedda för krigsmaktens behov, skall televerket i erforderlig omfattning meddela frekvenser för sändaren och föreskrifter för dess innehav och begagnande. För innehav av såväl privata sändare som sådana statliga sändare, vilka ej är avsedda för krigsmakten, skall årligen erläggas avgift.

Enligt 2 § polisinstruktionen (1972:511) åligger det polisen att bl. a. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp. I enlighet härmed handhas fjällräddningen av polisen. Tjänsten avser efterspaning och omhändertagande av personer som i fjäll eller ödemarker gått vilse, drabbats av olyckshändelse eller överraskats av oväder under sådana förhållanden att överhängande fara för deras liv eller hälsa föreligger.

För räddningstjänst i de fyra fjällänen har polisen ett särskilt radiosystem med frekvenserna 40 och 80 megaherz, som täcker de mest

besökta fjällområdena. Systemet är baserat på fasta obemannade anläggningar för återutsändning och bärbara apparater. Polisens ordinarie radionät har frekvensen 80 megaherz men kan med en särskild tillsats användas även för mottagning och sändning på frekvensen 40 megaherz. Med de bärbara apparaterna, vilka har en räckvidd av 3–4 mil, kan man nå de fasta anläggningarna och därigenom komma i kontakt med polisens ordinarie radionät. De bärbara appraterna, vilka kostar 3 000 4 000 kr. i inköp, används uteslutande av polisen och med polisen samarbetande civilpersoner. Vid sidan av fjällradiosystemet finns hjälptelefoner (radiotelefoner) i 8 raststugor, belägna i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Kopparbergs län. Ytterligare 12 radiotelefoner avses bli installerade i fjällvärlden, varav 5–10 under våren 1974.

Frekvenserna 40 respektive 80 megaherz är inte uteslutande förbehållna för polisens verksamhet utan utnyttjas även av exempelvis brandkårer och privata transportföretag.

Räddningstjänst till sjöss handhas av sjöfartsverket som centralt organ. När det gäller fritidsbåtar har enligt överenskommelse mellan sjöfartsverket och televerket öppnats två kanaler, 11 A och 16 inom frekvensområdet 27–29 megaherz, i avsikt att höja säkerheten och underlätta navigeringen. Kanalerna får också användas för att höja säkerheten vid bl. a. skidturer och vandringar i fjällen. Inom samma frekvensområde finns även kanal 10, vilken bl. a. utnyttjas av samerna för sambandstjänst vid renskiljning. Som allmän regel gäller att kanal 11 A och 16 endast får användas för nödvändig trafik, varvid kanal 11 A i första hand är avsedd för meddelanden vid nödtillfällen och kanal 16 för navigationsmeddelanden. Radiostationer för avlyssning av dessa båda kanaler finns vid de flesta av landets 44 lotsstationer, vid tullverkets sambandscentraler samt vid en del fyrplatser, polis- och brandstationer. Därjämte kan avlyssning ske ombord på några polisbåtar och militära helikoptrar. Genom sjöfartsverkets försorg har vidare nödradioskåp uppsatts på ensligt belägna öar i Stockholms skärgård.

Radiotrafik inom frekvensområdet 27–29 megaherz, vilket inte blott används inom sjöräddningen utan också är upplåtet för privat radiotrafik av mindre seriös art, erfordrar annan apparatur än som används för frekvensområdena 40 och 80 megaherz och sker med lägre effekt. Sändningarna är därför mer känsliga för störningar och s. k. radioskuggor, som förekommer i kuperad terräng. Deras räckvidd uppgår under gynnsamma förhållanden - såsom vid sändningar över öppen sjö eller mellan bergstoppar – till högst 20 kilometer.

Även i övriga nordiska länder är kanalerna 11 A och 16 reserverade för sjöräddningsverksamhet. Vid ett nordiskt möte i Oslo, vari bl. a. från Sverige deltog företrädare för televerket, i januari 1973 diskuterades ett gemensamt utnyttjande av frekvenserna, varvid även frågan om en samordning av nödradiotrafiken inom fjällvärlden togs upp. Frågorna kunde dock ej omedelbart lösas utan skall diskuteras vid forsatta överläggningar mellan de nordiska länderna.

Utskottet

I motionen yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder för förbättrade radiokommunikationer i fjällvärlden. Till stöd för yrkandet anför motionärerna att den ökade turismen i fjällvärlden ställer allt högre krav på ett effektivt nödradiosystem. Avsevärda fördelar skulle enligt motionärerna kunna uppnås om samma kanaler för radiokommunikation fick användas inom fjällvärlden som till sjöss, nämligen kanalerna 11 A och 16. Härigenom skulle bärbara apparater kunna vinna ökad användning och möjligheterna öka att i fjällräddningsverksamheten etablera kontakt med de nödställda. Vidare skulle nödradioapparater kunna uppsättas på samma sätt som skett i Stockholms skärgård och förutsättningar skapas för radioanläggningar på hotell och fjällstationer.

Räddningstjänsten inom fjällvärlden handhas av polisen som för detta ändamål byggt upp ett radiosystem med frekvenserna 40 och 80 megaherz. Systemet, som täcker de mest besökta fjällområdena, är baserat på bärbara apparater och fasta obemannade anläggningar för återutsändning. Polisens ordinarie radionät har frekvensen 80 megaherz men kan med en särskild tillsats användas även för mottagning och sändning på frekvensen 40 megaherz. Med de bärbara apparaterna, som har en räckvidd av 3–4 mil, kan man via de fasta anläggningarna komma i kontakt med polisens ordinarie radionät. Vid sidan av detta fjällradiosystem finns radiotelefoner i f. n. 8 raststugor i fjällvärlden. Ytterligare sådana telefoner kommer att installeras.

De i motionen omnämnda kanalerna 11 A och 16 ligger inom frekvensområdet 27–29 magaherz och har enligt överenskommelse mellan sjöfartsverket och televerket upplåtits för fritidsbåtars radiokommunikationer. Kanal 11 A är i första hand avsedd för meddelanden vid nödtillfällen och kanal 16 för navigationsmeddelanden. De får också utnyttjas vid bl. a. skidturer och vandringar i fjällen. Inom samma frekvensområde finns kanal 10, vilken används av samerna för sambandstjänst vid renskiljning.

I likhet med motionärerna anser utskottet att den ökande turismen i fjällvärlden motiverar att höga krav ställs på fjällräddningstjänstens effektivitet. En viktig förutsättning för en effektiv fjällräddningsverksamhet är ett utbrett och väl fungerande nödradiosystem, och utskottet delar motionärernas uppfattning att det skulle vara av stort värde med ett nödradiosystem som möjliggör en ökad användning av bärbara kommunikationsradioapparater bland allmänheten.

Ett sådant nödradiosystem måste enligt utskottets mening såväl av effektivitets- som kostnadsskäl vara av den art att det kan fungera inom det redan befintliga fjällräddningsradiosystemet. De i motionen förordade kanalerna 11 A och 16 ligger emellertid inom ett annat frekvensområde än polisens nuvarande radiosystem, och radiosändningar på dessa kanaler kan enligt vad utskottet inhämtat inte mottas med de apparater som används av polisen. Det bör också beaktas att radiosändare med frekvensområdet 27–29 megaherz har en betydligt kortare räckvidd än

polisens nuvarande apparater och är mer känsliga såväl för störningar som för de i fjällvärlden vanligen förekommande s. k. radioskuggorna.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet — som i samband med en studieresa till Jämtlands län haft tillfälle att närmare informera sig om fjällräddningstjänsten och fjällräddningsradion — att en lösning i enlighet med motionärernas förslag inte synes förenlig med de krav som i tekniskt hänseende måste ställas på ett effektivt nödradiosystem inom fjällvärlden. Med hänsyn härtill och då frågor om bl. a. samordning av nödradiotrafiken inom fjällvärlden är föremål för överläggningar mellan representanter för de nordiska länderna avstyrker utskottet bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:167.

Stockholm den 30 oktober 1973

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Larfors (s), Johansson i Växjö (c)*, Nygren (s), Westberg i Ljusdal (fp), fru Hjelm-Wallén (s), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Petersson i Röstånga (fp), Alf Pettersson i Malmö (s)* och Lövenborg (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 73 5175 S Stockholm 1973